

שאלה: מדוע יש כל כך הרבה מחלוקות בין הפוסקים [ראשונים ואחרונים] כיצד להכריע את ההלכה?

התשובה: [א] מאז חורבן בית המקדש, וגלינו מארצנו, אין לנו יישוב הדעת. כל הזמן יש לנו צרות. גם מפני הגוים ביניהם אנו גולים, וגם מחמת פילוגים פנימיים בעם ישראל, הנובעים משנאת חנם וחוסר סבלנות אחד אל השני. הלל ושמאי, למרות קצת חילוקי דעות ביניהם, נהגו זה לזה באהבה וריעות (יבמות יד ע"ב), היו אוכלים זה אצל זה, והמשפחות היו מתחתנות ביניהם, ללא מיגבלות. הויכוחים היו ענייניים אבל בלי התנגדות לאישיות של הצד השני בויכוח. אבל במשך הדורות, מפני קוצר רוח שנגרמה ע"י הסיבות של לחץ החיים ותנאים קשים מהם סבלנו בהיותנו נרדפים מהגוים, נתרבו תופעות של בני אדם המגזימים בהתנגדותם זה לזה, ולא ישבו יחד לברר הנושא במתינות. יש שהיו מתקיפים את הדיעה שכנגד בביטויי זעם, ולפעמים בעלבונות. ואם המדות לא היו מושלמות [כאמור יש לנו לימוד זכות על האונס שגרם לכך] הא כיצד יזכו להבין תורה באמיתותה? צריכים למדות טובות, עוד בטרם הלימוד. "דרך ארץ קדמה לתורה".

אבל רבני הדורות לא היו לגמרי אשמים, כי הגלות גורמת, כפי שנאמר בגמרא בנדריים (דף כב ע"א) "ונתן ה' לך שם [=בחוץ לארץ] לב רגז" (דברים כח, סה). רדיפות קשות כל כמה שנים, עלילות-דם ואח"כ עינויים קשים עד שידודו. מסים כבדים ומכות רצח אם לא פרעו את הנדרש מהם. צריכים לזכור כי כל אוכלוסיית היהודים גורשו מצרפת בשנת 1182. וכן כלל היהודים גורשו ממדינת אנגליה בשנת 1290. וכלל יהודי ספרד גורשו בשנת 1492. מה נפרט בפרוטרוט על הגירושים המקומיים מעיר לעיר בהרבה ממדינות אירופה. מובן מאליו שהגולה ממקומו אין לו מקור פרנסה במקומו החדש, וכמובן לא בית ולא קהילה. רבים מתו ממחלות מפני חוסר תנאים. כל היודע בהיסטוריה משתומם על היכולת היהודית לשרוד בתנאים קשים ההם. ועד תקופתנו הנוכחית אנו שנואים בעיני רוב אומות העולם. גם מי שאין הוא עצמו הסובל אבל היודע על שאר אחיו היהודים בכל מקום ומקום, כיצד נבקש ממנו מתינות המחשבה?

[ב] עוד סיבה למחלוקות, כי בימי קדם ישבו שנים רבות אצל הרב וקלטו רוב חכמתו. ידעו בבירור מה הרב אמר. אבל במשך הדורות, שוב מפני הצרות, למדו אצל הרב רק שנה או שנתיים, וגם זה לא במשך כל היום, ולכן לא שמעו ממנו דבר ברור בכל נושא ונושא, אלא התלמידים הם שהעריכו והשוו נושא לנושא, וניסו להסיק מסקנות. ולפי שכל תלמיד יש לו מְנַטְלִיּוֹת שונה מחברו (מהר"ל, באר הגולה, עמ' יט-כ), המסקנות היו שונות זו מזו. וכיון שהרב ממנו למדו כבר הלך לעולמו, לא היתה אפשרות לשאול אצלו מי מהם הצודק. [ראה דוגמא במסכת נדה לו ע"ב, מחלוקת בין שילא בר אבינא ורב אסי].

וראה במסכת סנהדרין (דף פח ע"ב) "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צָרְקָן, רְבוּ מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות!" [שונות זו מזו] - - ובימינו כמאה תורות שונות [לשון מהרש"ל בהקדמתו ל"ים של שלמה" על ביצה].

[ג] יש עוד סיבה:

מפני שהיו חכמים גרים באירופה, ולא ראו דברי חכמים אחרים בצפון אפריקה וספריהם. והיו חכמים ברוסיה ולא ראו דברי חכמים אחרים בגרמניה. הפיזור גרם שלא נפגשו, ובכך לא דנו פנים אל פנים או במכתבים [לא היה בימיהם שירות דואר] לברר את האמת. הנביא ניבא על זה כי לא ידעו טעמי ההלכה, לכן המסקנות שונות. כך הודיעו חז"ל:

[מסכת שבת דף קלח ע"ב]

"תנו רבנן כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה אמרו: עתידה תורה שתשתכח מישראל שנאמר 'הנה ימים באים נאום ה' אלוהים והשלחתי רעב בארץ, לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דברי ה'. וְנָעוּ מַיִם עַד יָם וּמִצְפּוֹן עַד מִזְרַח, יִשׁוּטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה' וְלֹא יִמְצְאוּ" (עמוס ח, יא-יב). דבר ה' זו הלכה...

תניא רבי שמעון בן יוחי אומר חס ושלום שתשתכח תורה מישראל שנאמר 'כי לא תִשְׁכַּח מפי זרעו' (דברים לא, כא). אלא מה אני מקיים 'ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו' **שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד**."

ומפרש שם רש"י: "הלכה ברורה, בטעמים, שלא יהא בה מחלוקת". כלומר אם היו יודעים נימוקי ההלכות, וטעמי המצוות, סיבות לגזירות ותקנות חכמים, מגיעים לעמק שוה בהבנת הענין. אבל רק גרסו: זה אומר טמא זה אומר טהור, זה אומר מותר זה אומר אסור. אבל לא ידעו טעמיהם של הקודמים ולכן לא יוכלו להגיע אל בירור האמת. לכן כל צד התבצר בְּעִמְדָה שלו [מה ששמע מרביתו, באופן סתום] ולא זז ממנה. כי לא ידעו "לב הענין". הכל מחמת הפיזור, וטירוף הדעת מפני צרות הגלות. כך לפי פירוש רש"י הנ"ל מדוע אין הלכה ברורה.

הפתרון לכל הבעיות האלו, שיהיה לנו מוסד הסנהדרין, שבעים ואחד חכמים, והם יחליטו עבור כל העם מה המסקנא הנכונה, על פי רוב דעות של שבעים ואחד אלו. וכבר הרמב"ם הציע בפנינו כיצד להקים מחדש את הסנהדרין (הלכות סנהדרין פרק ד הלכה יא, וכתבתי על כך מאמר ארוך הנמצא בכתב-עת "תחומין" כרך יח, עמ' 448-461).

כעת תשאל, ומדוע אין לנו סנהדרין במדינתנו המחודשת? שוב התשובה היא מפני שנאת חינם הנ"ל, זה פוסל מועמדותו של זה, וזה פוסל מועמדותו של זה. מפני ההשתייכות לכיתות או מפלגות. ריחוק הלב בין חלק מהאנטי-ציוניים נגד רבנים ציוניים, בין חסידים למתנגדים וכן להיפך, בין הקבוצות והסיעות אלו לאלו, אין להם אימון בשני ולא סובלנות אליו.

הזכרנו למעלה, אם אין מדות טובות, לא זוכים לידיעה אמיתית בחכמה. ולכן אין לנו אפשרות אחרת אלא לפסוק איש איש לפי דברי תלמיד חכם בשכונתו שהוא סומך עליו, על ידיעותיו, ועל מדות טובות שבו, ועל אהבת ישראל שבו.

צריכים לזכור שיש לכלל ישראל מצוה של "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך" (דברים טז, יח) ו"ספר החינוך" כותב שזה כולל הקמת הסנהדרין. וכעת שחזרנו לארצנו, מצוה זו מוטלת עלינו. אבל כתב הרמב"ם בפירושו למשנה (סנהדרין פרק א משנה ג) "ואני סבור שהסנהדרין תשוב לפני התגלות המשיח... וזה יהיה בלי ספק כאשר יכשיר ה' לבות בני אדם, וירבו במעשה הטוב, ותגדל תשוקתם לה' ולתורתו, ויתרבה יושרם לפני בוא המשיח". כלומר, נתקן את מדותינו, ובזה נעלה על המסילה למצוא פסק אחיד.

ועד אז, ינהג כל אחד כפי שיורה לו רבו בתורה. אבל ישתדל להבין שגם רב ירא-שמים אחר, הפוסק אחרת, גם לו יש מקום בתורה. ואין לבזות או להאשים או ללעוג לשני.